

85 ГОДИНИ ПО-КЪСНО. ЕДИН ПОГЛЕД КЪМ СПИСАНИЕТО НА ИНСТИТУТА НА ЗАКЛЕТИТЕ ЕКСПЕРТ-СЧЕТОВОДИТЕЛИ ПРЕЗ 1940 Г.

Емил Евлозиев

Дипломиран експерт-счетоводител

Ключови думи:	Резюме
<p>Институт на заkletите експерт-счетоводители</p> <p>Закон за Института на заkletите експерт-счетоводители</p> <p>Списание на ИЗЕС</p>	<p>Разработката прави преглед на съдържанието на списанието на Института на заkletите експерт-счетоводители през 1940 г., като съпоставя актуалните за периода проблеми с тези, които стоят пред ИДЕС понастоящем.</p>

Вероятно част от читателите са запознати с интереса на автора към историята като цяло, в т.ч. и към историята на професията на експерт-счетоводителите. В тази връзка идва и решението посредством статията да се припомни, че и предшественикът на ИДЕС – Институтът на заkletите експерт-счетоводители, е имал свое списание.

Целта на настоящата публикация е да се запознаят читателите със съдържанието на списанието на ИЗЕС през 1940 година и да прозрят, че пред Института са стояли същите проблеми, с които ИДЕС се сблъсква днес. Историята е като колело – тя винаги се повтаря!

Поставените задачи се изразяват в представяне на информация за публикуваните през 1940 статии и запознаване с вижданията по някои важни теми и направления от водещите тогава автори, като по този начин читателят има възможност да се потопи, дори и за кратко, в организационния живот на Института. Дали е успял – това ще се разбере накрая.

В списанието се разглеждат следните теми:

1. Организационен живот

Първи брой започва с обръщение на Редколегията към членовете по случай предстоящия девети конгрес (редовно общо събрание) на Института:

Авторът в своята уводна статия изразява позицията, че ИЗЕС не се развива според очакванията и търси причините за това.

Тогаз, когато у повечето държави нямаше ни помен от подобни инициативи, намериха се у нас група компетентни лица, които туриха началото (...) Много пъти сме си задавали въпроса, дали една от причините за трудното преуспяване на Института не се крие в

неговото преждевременно създаване? ИЗЕС сега се явява като една нежелана контролна институция. Институтът ни днес, повече от всеки друг път, се нуждае от подкрепата на своите членове, от тяхното искрено сътрудничество и тяхната дълбока обич, към целите и задачите, които си е поставил.

Авторът поставя въпроса дали рязкото увеличаване на критериите за одит през лятото на 2024 година следва да наведе членовете на ИДЕС към същата мисъл – че Институтът днес е една нежелана контролна институция. Независимо какъв би бил отговорът на този въпрос, това, което може да се посочи със сигурност, е необходимостта от консолидация.

На следващо място, в списанието е отправена покана за участие в конгреса към членовете, като непременно трябва да се отбележи, че според нея:

Право на гласуване имат само тези членове, които са изплатили членския си внос, абонамента за списанието и вноските към Посмъртната каса до края на 1939 година.

Кратко и ясно – останалите нямат право да гласуват!

Публикуван е Отчетът за дейността на Управителния съвет през 1939 год. От него става ясно, че в страната функционират общо 11 секции към Софийски, Бургаски, Плевенски, Врачански, Пловдивски, Старозагорски и Шуменски съдебен район.

Интересна е образователната структура на членовете на Института. От Отчета научаваме, че 258 души са с висше образование (в голямата си част образованието е получено в чужбина), 233 души са със средно търговско образование; 51 са с практическо образование и 53 са с гимназиално образование.

На държавни и общински служби са назначени 92 заклетни експерт-счетоводители, а в частни предприятия, на собствена работа и пенсионери са 503 души. В допълнение, 261 заклетни експерт-счетоводители са избрани в проверителните съвети на 458 акционерни дружества, докато останалите 334 не са избрани никъде.

Представена е информация за имуществото на Института, Отчета за приходите и разходите за 1939 год.; представен е и Бюджетопроектът за 1940 година. На следващо място в списанието е представен и Отчетът на Посмъртната каса към Института. Представени са Докладите на Проверителните съвети към ИЗЕС и към Посмъртната каса.

Публикуван е и Доклад на председателя проф. Димитър Добрев.

За съжаление, казва проф. Добрев, тази година (1940) годишният ни конгрес се свиква при една твърде нерадостна обстановка. Светът е излязъл от нормалните релси на своя живот (б.а. на 01.09.1939 год. е избухнала Втората световна война). Намираме се пред една дълбока неизвестност за бъдещето. Никой не може да предвиди какво ни носи утрешният ден. Стопанският живот е парализиран.

По-нататък в словото си проф. Добрев, освен че изразява своето задоволство от финансовото укрепване на Института, предлага събраните средства да се вложат в закупуването на собствена сграда (такава е закупена и по-късно, през 1943 год., е унищожена от бомбардировките над София).

След това проф. Добрев набляга на по-важните аспекти от дейността на УС през отчетния период:

- преработването и допълнението на Правилника за провеждането на изпитите;
- изработването на проект за изменение на Закона за Института на заклетите експерт-счетоводители.

Тук обръщаме внимание на следното – докато в стария закон се е предвиждало, че на контрол подлежат само акционерни дружества с капитал над 500 000 лв., то в законопроекта е предвидено да се контролират всички акционерни дружества, както и всички кооперативни банки и съюзи! Тази информация също напомня за горещото лято на 2024 година.

Друг важен въпрос, поставен в доклада на проф. Добрев, е този за новите тарифи на хонорарите на експерт-счетоводителите било като членове на проверителните съвети на АД, било като съдебни експерти. Подчертават се усилията, направени от Управлението на Института както пред Министерството на финансите, така и пред Министерството на правосъдието по този въпрос. Както знаем, и днес хонорарите са една болна тема за ИДЕС.

Към края на речта си председателят посочва, че ако задачата на УС е да очертае линиите, да отстранява препятствията, да отстоява каузата на ИЗЕС пред обществото, то в тази си трудна задача Управлението трябва обаче да очаква помощта и съдействието на всички експерт-счетоводители. Не се ли получава това съдействие, то от УС не бива да се очакват и изискват чудеса!

Защото, казва проф. Добрев, да бъдеш експерт-счетоводител, значи да служиш на една идея, която единствено може да ни сплотява.

Докладът завършва с думите: На нас експерт-счетоводителите е най-малко позволено да имаме своите човешки слабости!

2. Окръжни писма

На страниците на списанието многократно са публикувани т.нар. „Окръжни“ – това са писмата, с които УС се обръща към членовете на Института. Така например:

- призовават се членовете да изплатят навреме дължимите членски вноски, защото рискуват изключване за 1 година;
- напомня се на експерт-счетоводителите, избирани за членове на проверителните съвети на акционерни дружества, да декларират тези обстоятелства в канцеларията на Института с оглед декларирането и плащането на коректен членски внос, за да не се

налага да се рови във Фирмените отделения на съдилищата (ИДЕС също има опит в това отношение);

- канят се членовете на Института да пишат и публикуват статии на страниците на Списанието на ИЗЕС. Съобщава се за увеличени хонорари. И това звучи актуално днес в ИДЕС;
- публикуват се имената на новопостъпилите членове на Института по секции, както и на изключените завинаги и/или за 1 година;
- публикувани са темите и задачите на Изпитната сесия през февруари 1940 год.;
- публикувани са отчетите на Настоятелствата на Варненската, Софийската и Русенската секция на Института;
- публикуван е и Протоколът от проведеното девето общо събрание в Перник на 26.05.1940 год.;
- публикувана е Тарифата за възнаграждения на експерт-счетоводителите – вещи лица.

3. Професионални публикации

Разбира се, най-голям интерес предизвикват професионалните публикации на страниците на списанието. Ще представим подробен списък на статиите заедно с имената на авторите им. Ще се убедим (както и при списанието на ИДЕС), че авторите са сравнително постоянни. Материали публикуват само едни и същи 10 – 12 души.

През 1940 година са публикувани следните статии:

„Счетоводните записвания и данъчните облагания при консигнационната търговия“ с автор Ат. Железков;

„Отношението между счетоводството и калкулациите, като клонове на индустриалната отчетност“ от Бойчо П. Бойчев, доцент от гр. Варна;

„Видове и методи на стопанското отчитане“ от Васил Хр. Джапунов;

„Банковата система в СССР“ от Крум Н. Мутафов;

„Адвокатската защита и вещите лица“ от Александър Минов;

„Аналитично счетоводство в предприятието с няколко отделно обособени отдели“ от Александър П. Георгиев;

„Търговията във военно и предвоенно време“ от Христо Б. Барболов;

„Стопански и балансови признаци за определяне кредитоспособността на едно предприятие“ от Пенчо Н. Димов;

„Отчитане на магазинерите при районните кооперативни съюзи“ от Никола Д. Шопов;

„Нещо за годишния баланс и за годишната сметка за печалбите и загубите“ от Александър Минов;

„Изчисляване на дължимите суми по ипотечните заеми, които се облекчават по О.Д.З.К.“ от Ил. Божинов;

- „Отчетност и отчет“ от Васил Хр. Джапунов;
- „Софийската популярна банка“ от Хр. Д. Бакърджиев;
- „Дефицитерно земеделско стопанство“ от Роман Григоров;
- „Особеностите в счетоводството на търговските дружества и сдружаванията“ от професор Г. Йонков;
- „За съмнителните и несъбираемите вземания“ от Ат. Железков;
- „Фискалните и търговските баланси“ от Васил Хр. Джапунов;
- „Обсег на дейността на заклетия експерт-счетоводител“ от д-р Д. Неделков;
- „Трите основи на модерното стопанство“ от проф. Хунке, превод К. Байраков;
- „Резервни и амортизационни фондове“ от Никола Янев;
- „Кои провинения на заклетите експерт-счетоводители подлежат на анкетиране от Института“ от Александър Минов;
- „Особеностите на счетоводството на командитните дружества“ от професор Г. Йонков;
- „Обществено-комуналните и финансово-бюджетните стопанства и техните особености“ от Васил Хр. Джапунов;
- „Счетоводството на една тютюно-търговска експортна фирма“ от Иван Ст. Влахов;
- „Малцинственото право на проверка в акционерните дружества“ от Александър Минов;
- „Контролните функции на експерт-счетоводителя при акционерните банки“ от Ангел Желепов;
- „Из библиографията на българските търговско-счетоводни науки“ от проф. Димитър Добрев;
- „Лозенската популярна банка“ от Христо Д. Бакърджиев;
- „За амортизациите“ от Христо Б. Барболов, Варна;
- „Акционерните дружества и годишните им събрания“ от Александър Минов;
- „Експерт-счетоводителите като фактор за финансовата стабилност на нашето банково дело“ от Роман Григоров;
- „Кога търговските книги са редовни“, Димитър Ив. Симидчиев;
- „Организацията на счетоводството при един ресторант“ от Ат. Железков;
- „Техническата организация на преводната служба при популярните банки“ от Петър Каназирски;
- „Историко-библиографска справка върху българската счетоводна наука“ от Васил Джапунов;

„По уеднаквяване на счетоводството в районните кооперативни съюзи“ от Георги Ц. Георгиев;

„Един наказателен процес срещу вещи лица – счетоводители“ от Драгомир Василев.

Както се вижда, публикувани са доста разнородни като теми статии, като има и методологически, и по-практически. Има такива, свързани с търговското право, има чисто счетоводни, има и само информативни.

Най-интересна, според автора, е публикацията на д-р Недялков, заместник-председател на УС на ИЗЕС (вероятно защото и той е бил два мандата такъв в ИДЕС). Всъщност това е реферат, изнесен пред Общото събрание, проведено в Перник през 1940 год. Преди това УС е взел решение покрай редовния отчет за дейността ежегодно да се изнася и по един реферат по живо интересоващи въпроси.

Целта на д-р Недялков не е да наложи едно точно определено схващане по тези въпроси, а по-скоро да предизвика размишления и интерес върху тях. Според него постоянното развитие и усложнените отношения в стопанския живот ще налагат на заклетите експерт-счетоводители да имат един по-далновиден поглед и една по-широка обществено-стопанска подготовка. Това би направило от експерт-счетоводителя един безспорен и ценен стопански съветник. По-нататък той се спира на процеса на регламентиране на експерт-счетоводителското звание у нас. В резюме авторът започва със стопанската криза в края на 20-те години, довела и до банковата криза в световен мащаб. Само в Америка са фалирали над 3000 банки, не са пощадени такива и в Европа – посочват се Германия, Австрия, Италия. В България се започва с аграрната криза, която преминава в стопанска криза и като резултат – в кредитна криза. Като следствие на кредитната криза в България се появява и специално антикризисно законодателство. Приет е Закон за защита на влоговете в частните банки, в сила от 12.01.1931 год. Той установява един постоянен контрол върху работата на банките. Този именно контрол е възложен на един нов орган – този на заклетите експерт-счетоводители. Тези експерт-счетоводители трябва да правят щателна проверка на операциите на банката, да следят за съотношението на влоговете към пласмента и капитала, да следят за наличните средства и влогове, за ликвидността на банките и въобще за спазване на всички норми на новия закон.

За констатираното от тях се очаква да правят писмен доклад до Банкерския съвет – органа за висш надзор върху кредитните институции при Министерството на финансите.

Така, казва д-р Недялков, чрез Закона за защита на влоговете, се създава институцията на експерт-счетоводителя, което наложи да се регламентира тази материя по законодателен път чрез Закона за заклетите експерт-счетоводители от 17 април 1931 година.

От посоченото излиза, че професията на регистрираните одитори произлиза от банковата криза в началото на 30-те години у нас. Авторът прави препратка към събитията от 2014 – 2015 година и темата за КТБ и за последвалите спорове фалирала ли е банката, или не. Тогава водещи

одитори в банкова сфера стават изразители на различни мнения. Дискусии по въпроса се пренасят и на последвалото Общо събрание на ИДЕС.

Животът наложи, пише д-р Недялков, една строга квалификация на експерт-счетоводителското звание, каквато едва ли има в друга някоя област на стопанския живот в България. Освен необходимия образователен ценз – най-малко средно търговско образование, но и един дългогодишен опит, както и дългогодишна ръководна служба. Независимо от това, изиска се да се положи и един специален изпит за даване на това звание.

Според автора на реферата задачите, които могат да се възлагат на един заклет експерт-счетоводител, могат да се групират в 4 главни групи :

- А/ задачи от чисто счетоводно естество;
- Б/ задачи от съвещателно естество;
- В/ задачи от управленско естество;
- Г/ задачи в качеството му на доверено лице.

По първата група задачи д-р Недялков счита, че вижда заклетия експерт-счетоводител като:

- вещо лице по частни счетоводни и проверителни въпроси;
- член на проверителен съвет на акционерно дружество с капитал над 500 000 лв.;
- данъчен експерт;
- съдебен експерт.

По втората група задачи – от съвещателно естество, той вижда експерт-счетоводителя като:

- съветник при организирането на едно предприятие;
- като стопански експерт;
- като съветник при обзавеждането на едно счетоводство;
- в други проявления на стопански експерт.

По задачите от управленско естество – това могат да бъдат задачи, които се възлагат по управлението на едно предприятие, според него, широко използвано в Англия и Холандия.

Относно задачите в качеството на доверено лице д-р Недялков счита, че те могат да се изразят в:

- управление или устройване имуществото на трети лица;
- в управление на несъстоятелността;
- в съдебно-процесуална дейност;
- в арбитраж;
- като изпълнител на завещания и управител на наследства.

От краткото резюме на реферата става ясно, че задачите на регистрираните одитори днес са значително по-различни от тези през 30-те години.

В края на изложението си авторът пише, че ще се наложи дейността на заклетите експерт-счетоводители да подлежи освен на самооценка, но и на контрол от страна на институцията, към която той се числи. Звучи ни познато и това.

Ангел Джелепов, заклет експерт-счетоводител, публикува статията „Контролните функции на експерт-счетоводителя при акционерните банки“. Според член 29 от Закона за защита на спестовните влогове функциите на експерт-счетоводителя, специално при акционерните банки, са да упражнява постоянен счетоводен контрол и да проверява, така че операциите на банката да бъдат в съгласие с нейните статuti и действащи закони и правилници, без да засягат прерогативите на проверителния съвет по член 202 от Търговския закон. Въз основа на разпорежданията на двата закона – този за защита на спестовните влогове (член 29) и на Търговския закон (член 202), авторът формулира контролните функции на експерт-счетоводителя при акционерните банки в следните направления:

1. Счетоводство, операции и деловодство
2. Ценности и касова служба
3. Кредитна политика
4. Движими и недвижими имоти
5. Дебиторна сметка
6. Общи разноски
7. Капитал и фондове
8. Чужди средства (влогове и кредитори)
9. Приходи
10. Управителни тела
11. Годишно приключване

Последната статия, която ще бъде представена накратко, е на Александър Минов и е озаглавена „Кои провинения на заклетите експерт-счетоводители подлежат на анкетиране“.

Съгласно чл. 8 от Закона за Института на заклетите експерт-счетоводители оплаквания се отправят писмено до Института. По решение на УС тези оплаквания може да се проверяват или от Инспектората при Института (съставен от избираемите членове на УС, защото има и назначаеми), или от ръководствата на секциите.

Най-главните деяния, които подлежат на анкетиране, са посочените в член 8, букви „а“, „б“ и „в“ от Закона за Института на заклетите експерт-счетоводители и засягат следните провинения :

- при проявяване на пристрастие или недобросъвестност при изпълнение на службата;

- при проявяване на явна некомпетентност по изпълнение на експертизата;
- при деяния, несъвместими с експерт-счетоводителското звание.

Според автора повечето оплаквания се отнасят до работата на заклетите експерт-счетоводители като съдебни експерти, защото тогава се решават много комплицирани съдебни въпроси и сметни отношения. Много често се появяват оплаквания от неудовлетворената страна, която се счита за права. Според него всички оплаквания, който не почиват на конкретно посочени нарушения, трябва да се оставят без последствие още при тяхното предявяване.

Ние не сме против всяко анкетиране дейността на заклетите експерт-счетоводители, пише Ал. Минов, ние сме за една уместна анкета, за една основателна проверка. Но и да се пази честта и престижа както на заклетите експерт-счетоводители, така и на Института.

Вместо заключение, 85 години по-късно, Институтът на дипломираните експерт-счетоводители издава свое периодично издание, като приемник на списанието на ИЗЕС, в което място намират статии по актуални теми в областта на счетоводството, одита, финансовия анализ, данъчното облагане и социалното осигуряване. И независимо от разликите в периодите, от различните етапи на социално, икономическо и политическо развитие на страната, Институтът се сблъсква със сходни проблеми и пред него стоят за решаване близки задачи, водещи го неотлъчно към неговата мисия по отношение осигуряване на професионални услуги в полза на обществото.

Библиографска справка:

Списание на Института на заклетите експерт-счетоводители, гр. София, 1940 г., година VIII, бр. 1 – 12.

85 YEARS LATER. A GLANCE AT THE JOURNAL OF THE INSTITUTE OF SWORN CHARTERED ACCOUNTANTS IN 1940

Emil Evlogiev

Certified Public Accountant

Keywords:	Summary
<i>The Institute of Sworn Chartered Accountants</i>	<i>The paper reviews the contents of the Journal of the Institute of Sworn Chartered Accountants in 1940 and compares issues relevant to that period with those currently facing the ICPA.</i>
<i>The Institute of Sworn Chartered Accountants Act</i>	
<i>The Journal of the Institute of Sworn Chartered Accountants</i>	